

Ministeriet for Børn og
Undervisning

Frederiksholms Kanal 26
1220 København K
Tlf. 3392 5000
Fax 3392 5302
E-mail udst@udst.dk
www.udst.dk
CVR nr. 16691909

Evalueringsresultater: evaluering af projekt Skoleudvikling

15. december 2011

Notatet omhandler de centrale konklusioner fra evalueringerne af Skoleudviklings fem indsatsområder. Først følger en kort beskrivelse af Skoleudvikling.

Sags nr.:
069.32K.301

1. Kort om Skoleudvikling

Skoleudvikling er et samlet udviklingsarbejde målrettet skoler og kommuner, der vil forbedre indsatsen for udsatte og fagligt svage elever. Skoleudvikling er et treårigt projekt, der varer fra 2009-2011. I alt 162 forsøg er afviklet inden for projektet i skoleårene 2009/10 og 2010/11.

Formålet er gennem tilskudsstøtte til forsøg at få igangsat udviklingsprojekter i grundskolen og på baggrund heraf indsamle erfaringer med, hvordan det er muligt at styrke overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse. Det er hensigten, at så mange forsøg som muligt skal overgå til drift, og at erfaringerne skal spredes til alle kommuner og skoler.

Projektet har fem indsatsområder:

1. Undervisningsassistenter
2. Erhvervsklasser
3. Intensive og motiverende læseforløb – turbodansk
4. It-støttede undervisningsformer
5. Lokale taskforces for skoleudvikling

De første tre indsatsområder finansieres af uforbrugte midler fra Globaliseringsaftalen, mens indsatsområdet om it-støttede undervisningsformer er led i satspuljeforliget for 2009, og indsatsområdet om lokale taskforces for skoleudvikling finansieres af en pulje fra Ministeriet for Børn og Undervisning. Tilsammen udgør puljerne til indsatsområderne ca. 63 mio. kr. Heraf er afsat i alt 48 mio. kr. til tilskud til kommunalt forsøgsarbejde, mens resten af beløbet går til følgeforskning/evaluering, formidling, centralt rekvirerede ydelser, fx undervisningsmateriale, og administration.

2. Evaluering af indsatsområderne

Forsøgene inden for hvert indsatsområde har indgået i en tværgående evaluering af indsatsområdet.

Et generelt vilkår for evalueringerne har været mange og brede forsøg, hvilket skyldes en afsøgende tilgang til metodevalg inden for indsatsområderne frem for et tæt styret forsøgsprogram med brug af fx kontrolgrupper. Evalueringerne peger på en række oplevede effekter og gode erfaringer. Nedenfor gennemgås hvert indsatsområde sammen med de centrale konklusioner fra evalueringen.

2.1 Undervisningsassistenter

Formålet er at igangsætte forsøgsordninger med undervisningsassistenter med henblik på i højere grad at understøtte en undervisning, der også giver de fagligt set svageste elever de nødvendige kundskaber til at gennemføre en ungdomsuddannelse. Undervisningsassistenten skal særligt yde støtte, der kan bidrage til at fastholde elever med faglige og/eller koncentrationsmæssige udfordringer, så de ikke henvises til specialundervisning. Undervisningsassistenten har ansvar for egne opgaver, men ikke ansvaret for undervisningen og fungerer ikke som lærer.

38 kommuner har gennemført 44 forsøg på i alt ca. 125 skoler.

Centrale konklusioner fra evalueringen

Undervisningsassistenterne i forsøgene er både pædagoguddannede, lærerstuderende og personer uden en pædagogisk uddannelse. Evalueringen viser, at der særligt har været tale om tre arketyper af undervisningsassistenter. I praksis er undervisningsassistentens funktion i forsøgene sjældent holdt stringent inden for én af typerne, og det er derfor ikke muligt i evalueringen at koble effekter til hver enkelt type. De tre typer er:

1. Lærerassistenten, der primært udgør en praktisk støtte målrettet mod læreren, fx klargøring af undervisningsmaterialer. Det er typisk en yngre assistent, og skolen stiller normalt ikke krav om, at assistenten har pædagogisk erfaring og/eller undervisningserfaring.
2. Relationsmedarbejderen, der yder støtte til elever med fokus på trivsel og omsorg nogle gange inden for en specialpædagogisk tilgang. Relationsmedarbejderen har ofte samspilsflader med flere end læreren fx forældre og ressourcepersoner på skolen. Skolen vælger ofte en assistent med livserfaring og en pædagogisk baggrund.
3. Lærerstuderende, hvis formål er at understøtte både lærer og elever gennem opgaver, der omhandler faglig/didaktisk støtte og undervisningsrelaterede opgaver.

Undervisningsassistenten er i 70 pct. af forsøgene blevet brugt i indskoling og oftest i en funktion som relationsmedarbejder. 44 pct. af undervisningsassistenterne i forsøgene har en mellemlang uddannelse (oftest professionsbachelor), og 26 pct. har en gymnasial baggrund. Ca. 30

pct. af undervisningsassistenterne har forberedelsestid, og ca. halvdelen af undervisningsassistenterne deltager i møder/teamsamarbejde med lærere.

Den oplevede effekt af forsøgene

Overordnet set viser evalueringen positive resultater. Effekten af undervisningsassistentordningen er målt ud fra skoleledere, lærere, elever og undervisningsassistenters oplevede effekt. Centrale konklusioner fra den oplevede effekt er følgende

- Øget faglig læring og trivsel for de 20 pct. mest udsatte elever. Elevvurderingerne for denne elevgruppe viser en 17 procentpoint forbedring for faglig læring og 18 procentpoint forbedring for elevernes vurdering af, hvordan det går i skolen.
- 53 pct. af lærerne har angivet, at de er meget enige i udsagnet om, at undervisningsassistenterne sikrer rum til, at lærerne kan koncentrere sig om at undervise og have fokus på fagligheden.
- Der er ingen dokumenteret direkte effekt mellem undervisningsassistenter og færre henvisninger til specialundervisning. En af forklaringerne kan være, at det ikke har været muligt alene at måle antallet af henviste elever blandt klasser med undervisningsassistenter, da der intet sammenligningsgrundlag er for denne elevgruppe alene fra tidligere år. Skolelederne vurderer imidlertid, at undervisningsassistenter på sigt kan medføre en reduktion i antallet af specialundervisningselever. Dette viser sig også at være tilfældet i casestudierne.

Opmærksomhedspunkter

Skoleledelsen har en vigtig rolle i at sikre undervisningsassistenternes integration på skolen. Ledelsen skal være tydelig, rammesættende og besluttende.

Lidt tid til forberedelse og afrapportering til lærerne er godt for at sikre en koordineret indsats over for eleverne, men for meget tid giver en dyrere og mere ufleksibel undervisningsassistentordning, idet skolerne risikerer at spilde ressourcer på, at undervisningsassistenten forbereder sig til undervisningstimer, som vedkommende ikke kan deltage i grundet akut opståede behov i andre klasser eller for enkelte elever i undervisningstiden i den pågældende klasse.

Undervisningsassistentens personlige kompetencer har vist sig at være afgørende for succes.

Rambøll Management har med DPU og VIA University College som underleverandører gennemført evalueringen, som bygger på et solidt datagrundlag med bl.a. spørgeskemaundersøgelser, interview, klasserumsobservationer, tidsseriestudier og registerdata.

2.2 Erhvervsklasser

Formålet er at bidrage til oprettelse af flere erhvervsklasser og udvikling af alternative undervisningstilbud til bogligt svage og praktisk orienterede elever på 8.-10. klassetrin for derigennem at forbedre elevernes faglige

færdigheder og dermed deres muligheder for at gennemføre en ungdomsuddannelse.

33 forsøg er gennemført fordelt på 25 kommuner. Alle forsøg på nær ét er videreført, efter at tilskuddet fra Skoleudvikling er udløbet.

Centrale konklusioner fra evalueringen

67 pct. af erhvervsklasserne i forsøgsperioden var fuldtidsklasser for eleverne i hele skoleåret, mens 21 pct. af klasserne var organiseret, så eleverne undervejs havde undervisning i deres stamklasse. Undervisningen i en erhvervsklasse indeholder typisk værkstedsundervisning og en reduceret fagrække med minimum dansk, matematik og engelsk.

Typisk har erhvervsklasserne indeholdt praktikforløb og haft lærere fungerende som mentorer. Erhvervsklasserne er både placeret på folkeskoler (30 pct.), ungdomsskoler (21 pct.), 10. klassecentre (12 pct.) og andre skoletyper som erhvervsskoler. Elevernes er jævnt fordelt over 8., 9. og 10. klassetrin. 7 ud af 10 erhvervsklasseelever er drenge, og de har stort set alle dansk oprindelse. Forældrenes uddannelsesniveau er generelt lidt lavere end for befolkningen som helhed. 42 pct. af eleverne har forældre med en erhvervsfaglig uddannelse (gennemsnittet for danske familier er 37), og 26 pct. har forældre uden en ungdomsuddannelse (gennemsnittet for danske familier er 11 pct.). Kun 1 pct. af erhvervsklassefamilierne har en lang videregående uddannelse (gennemsnittet i Danmark er 14 pct.).

Effekt af forsøgene

Skoleledelsen og eleverne forholder sig positivt til erhvervsklasserne:

- 69 pct. af eleverne vurderer, at de har lært mere af at gå i erhvervsklassen end i deres tidligere klasse.
- 68 pct. af eleverne er glattere for at gå i erhvervsklassen end i deres tidligere klasse.
- God tid (fagrækkereducering og færre elever pr. lærer) og gode lærere (der når tættere på eleven) er de vigtigste årsager til positivt udbytte.
- 79 pct. af de adspurgte skoleledere mener, at erhvervsklassen har stor betydning for at øge elevernes motivation for at påbegynde en ungdomsuddannelse. 62 pct. af dem mener, at erhvervsklasserne har stor betydning for at styrke elevernes kompetencer til at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse.

46 pct. af eleverne er i ungdomsuddannelse et år efter, at de er stoppet i erhvervsklassen. Kun 6 pct. er påbegyndt men faldet fra en ungdomsuddannelse. Hertil kommer, at 11 pct. fortsat går i 9. eller 10. klasse. 38 pct. er ikke påbegyndt en ungdomsuddannelse. Tallene i evalueringen er ikke direkte sammenlignelige med eksisterende data grundet forskellig opgørelsesmetode.

Da evaluator ikke har vurderet det muligt at foretage en kontrolgruppeundersøgelse grundet for få antal elever i forsøgene, er det ikke muligt entydigt at vurdere, hvorvidt erhvervsklasserne har haft en egentlig positiv effekt for elevernes overgang til og gennemførelse på ungdoms-

dannelserne. Udsagnene fra skoleledere og elever – samt det forhold, at næsten alle forsøg videreføres i kommunerne uden tilskud fra Skoleudvikling - peger dog i retning af en positiv effekt.

Danmarks Evalueringsinstitut har gennemført evalueringen, som bygger på deskresearch af forsøgsbeskrivelser, spørgeskemaundersøgelser blandt skoleledere og elever, telefoninterview med samarbejdspartnere, registerdata og seks casestudier med gruppeinterview med hhv. ledere, lærere og elever.

2.3 Intensive og motiverende læseforløb – turbodansk

Formålet er at forbedre læsefærdighederne hos bogligt svage elever på 6.-9. klassetrin.

36 forsøg er gennemført fordelt på 24 kommuner og 81 skoler.

Centrale konklusioner fra evalueringen

Turbodanskløbene har varieret i intensitet og længde som fx tre lektioner om ugen i otte uger eller to gange tre uger, hvor eleverne tages helt ud af undervisningen.

Der har oftest ikke været flere end 10 elever på et turbodanskhold. Den typiske elevgruppe i forsøgene er 7. klasses elever (46 pct.), der kommer fra almenundervisningen (97 pct.). 40 pct. af eleverne har ikke tidligere modtaget specialundervisning eller anden ekstra støtte i læsning. Ca. hver tredje elev har et andet modersmål end dansk.

En del forsøg bygger på motiverende undervisning med en anerkendende pædagogik. Den motiverende del består flere steder af en kobling mellem læsning og mere praktiske forløb i form af bl.a. udflugter, samarbejdsprojekter med kulturinstitutioner som zoologisk have og avisprojekter. Turbodansklærerne er oftest læsekonsulenter, læsevejledere, AKT-vejledere eller dansk som andetsproglærere.

Effekt af forsøgene

Evalueringen kan ikke entydigt konkludere, om intensive og motiverende forløb i form af turbodansk har en positiv effekt på elevernes læsefaglighed. Testresultaterne før og efter forløbet kan ikke på tværs af forsøgene påvise nogen effekt, hvilket dog kan skyldes, at de udvalgte test har vist sig ikke at egne sig til alle forsøgene. Der er endvidere stor forskel på forsøgenes organisering og indhold, også blandt de skoler, hvor elevernes testresultater er forbedret.

I forhold til de oplevede effekter ses følgende:

- 79 pct. af eleverne oplever, at de har haft noget eller meget fagligt udbytte af forløbene.

- 75 pct. af elevernes dansklærere¹ vurderer, at eleverne i høj grad eller i nogen grad har haft fagligt udbytte af forsøgene, mens 15 pct. har svaret i mindre grad.
- 69 pct. af dansklærerne mener, at eleverne i høj eller nogen grad generelt er blevet bedre læsere, mens 23 pct. mener, at der ingen ændring er.
- 62 pct. af elevernes dansklærere oplever ikke, at eleverne er blevet glattere for at gå i skole efter at have gennemført et turbodanskforløb.

Opmærksomhedspunkter

Evalueringen viser, at opfølgning på turbodanskforløb i den almindelige undervisning er en udfordring. Det er vigtigt, at kommunerne og skolerne tænker i, hvordan læreren kan arbejde videre med eleverne i den almindelige undervisning efter endt turbodanskforløb.

Rambøll Management har med DPU som underleverandør gennemført evalueringen, som bygger på elevlæsetest før og efter turbodanskforløbet, spørgeskemaundersøgelser blandt elever og deres dansklærere, telefoninterview med de ansvarlige på skolerne, 10 casestudier med flere interview og dokumentstudier af ansøgninger og egevalueringer.

2.4 It-støttede undervisningsformer

Formålet er at forbedre udbyttet af undervisningen for elever med særlige behov og andre udsatte elever ved at udvikle særlige it-støttede undervisningsformer.

24 forsøg er gennemført fordelt på 18 kommuner.

Centrale konklusioner fra evalueringen

Forsøgene med it-støttede undervisningsformer har omhandlet brug af teknologi til kompenserende formål for elever med særlige behov og/eller som motiverende formål ved at øge undervisningsdifferentieringsmulighederne for forskellige elevgrupper.

Typiske redskaber har været interaktive tavler og bærbare computere/tablets med blandt andet læse/skriveprogrammer. Men også webcams til brug for streaming og optagelse af undervisningen samt øresnegle, der forstærker lærerens stemme, er anvendt.

Elevgruppen er primært elever med læsevanskeligheder og elever med sammensatte udfordringer, der bunder i blandt andet vanskelige familiesituationer og koncentrationsproblemer.

Den oplevede effekt af forsøgene

Generelt oplever både lærere og elever en positiv effekt af forsøgene.

¹ Ca. en tredjedel af elevernes dansklærere har selv været involverede i turbodanskforløbene. Tallene der opgøres her i notatet er for de to tredjedele, der ikke har været involveret. De involverede har generelt vurderer resultaterne som lidt mere positive.

71 pct. af lærerne vurderer, at teknologien har haft nogen eller stor betydning for elevernes faglige udbytte. Særligt i de forsøg, hvor it benyttes kompenserende som et hjælpeprogram til en vanskelighed, vurderer lærerne et positivt fagligt udbytte. Det skyldes, at teknologierne virker fagligt inkluderende, fx ved at elever kan læse alderssvarende tekster ved brug af hjælpemidler. Elevernes selvtillid er samtidig styrket markant, og evalueringen viser en socialt inkluderende effekt af de it-støttede undervisningsformer. Det faglige udbytte skyldes også styrkede muligheder for undervisningsdifferentiering gennem forskellige læringstilgange ved brug af it-redskabernes variationsmuligheder (tekst, billede, lyd).

Lærerne vurderer, at elevernes koncentrationsevne er styrket fx gennem brug af interaktive tavler, øresnegle, der forstærker lærerens stemme, og computerspil, der gøres til genstand for danskanalyser af blandt andet plot og personkarakteristika. Samtidig oplever 91 pct. af lærerne, at eleverne er mere motiverede.

Opmærksomhedspunkter

Tekniske udfordringer med brug af it er et uundgåelig element i forsøgsprojekterne. Her er det vigtigt med support, der både kan være i form af et kolleganetværk, undervisningsassistenter, it-vejledere, ledelsen, eksterne it-konsulenter mv.

Generelt har forsøgene ikke haft det forventede didaktiske fokus, hvilket vanskeliggør muligheden for at konkludere, hvilke undervisningsmetoder der virker.

Schultz Analyse har med DPU som underleverandør gennemført evalueringen, som bygger på dokumentstudier af bl.a. forsøgsbeskrivelser og egevalueringer, kortlægning af eksisterende viden på feltet, eksplorative interview (17 forsøg), dybdegående interview (4 forsøg), observationer af undervisning (3 forsøg) og spørgeskemaundersøgelse blandt projektledere og projektlærere.

2.5 Lokale taskforces for skoleudvikling

Formålet er at give kommuner og skoler mulighed for at nedsætte lokale taskforces, der skal understøtte tilrettelæggelsen og organiseringen af pædagogisk udviklingsarbejde. Det pædagogiske udviklingsarbejde skal sigte mod at forbedre elevernes faglige resultater.

27 forsøg er gennemført i 21 kommuner.

Centrale konklusioner fra evalueringen

I taskforcerne har der været inddraget forvaltningsrepræsentanter, skoleledere, lærere og personer med faglig ekspertise fra videncentre, konsulentfirmaer mv. Det pædagogiske udviklingsarbejde, som har været omdrejningspunktet for taskforcen, har i langt de fleste tilfælde omhandlet inklusion. De fleste aktiviteter i forsøgsprojekterne har været målrettet læreren.

Taskforcerne har benyttet sig af fem idealtypiske implementerings- og organiseringsstrategier:

- At en eller to skolers gode erfaringer udrulles til kommunens andre skoler som en "ringe i vandet" model.
- "Pilotprojektet" – hvor behovet men ikke metoden er defineret. Her er man på et forstadie, hvor man med et pilotprojekt er søgende og afprøvende, og ved et succesfuldt resultat bagefter kan udrulle det.
- Det tværsektorielle samarbejde karakteriseret ved bred deltager-sammensætning, og er velegnet, når der skal findes og implementeres løsninger, som går over de traditionelle fag- og sektorgrænser som fx uddannelsessystemet og erhvervslivet.
- Forandringsagenter hvor udvalgte – typisk lærere – uddannes til at kunne bære idé, viden og erfaringer videre.
- Udrykningstjeneste ved anvendelse af interne/eksterne konsulenter, der kommer ud på skolerne.

Evalueringen har vist, at nogle typer af taskforces har bedre mulighed for succes og gennemslagskraft end andre. Først og fremmest er en taskforce velegnet til udvikling – ikke til drift. Det vil sige, at en taskforce bør have en begrænset levetid. Samtidig er det vigtigt, at taskforcens gennemslagskraft og legitimitet ikke udvandes ved at kommunen igangsætter for mange på én gang. Få prioriterede taskforces ved større og/eller komplekse udviklingsprojekter giver størst gennemslagskraft. Derudover peger evalueringen på følgende kriterier:

- En forankring i forvaltningen øger sandsynligheden for effektiv organisering med struktur og fremdrift, øget bevågenhed og legitimitet af projektet.
- Et klart politisk mandat.
- Veldefinerede mål og klare rammer, herunder økonomisk råderum.
- En deltagersammensætning på tværs af faglige og institutionelle skel, hvor deltagerne ikke fungerer som demokratiske repræsentanter for aktørernes baglande.

Det har ikke været muligt at konkludere noget om effekten af taskforcens rolle i det pædagogiske udviklingsarbejde for eleverne, da udviklingsprojekterne ikke har været tilstrækkelig langt med implementeringen i undervisningen.

NIRAS Konsulenterne har med University College Syd som underleverandør gennemført evalueringen, som bygger på dokumentstudier af blandt andet forsøgsbeskrivelser og egnevalueringer, fokusgruppeinterview med 15 udvalgte forsøg samt spørgeskemaundersøgelse blandt involverede lærere og skoleledere.